

# ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

## ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

### ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ

Υμηττοῦ 47-51, 161-21 Καισαριανή. Τηλ. 210-7224123 Fax 210-7223584

(Internet) <http://www.imkby.gr> (e-mail): [info@imkby.gr](mailto:info@imkby.gr)

Ἐν Καισαριανῇ τῇ 26ῃ Μαρτίου 2004

## ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 34η

Πρὸς τοὺς Πανοσιολογιωτάτους καὶ Αἰδεσιμωτάτους Πρεσβυτέρους,  
τὸν Ἱεροκλήρυκα καὶ τοὺς Ἐφημερίους,  
τοὺς Εὐλαβεστάτους Διακόνους  
καὶ τὰ Ἱγουμενοσυμβούλια τῶν Ἱερῶν Μονῶν  
τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ἀγαπητοὶ Πατέρες καὶ Ἀδελφοί,  
Ὅσιώτατες Ἀδελφές,  
Χαίρετε ἐν Κυρίῳ!

«Τὴν ψυχωφελῇ πληρώσαντες Τεσσαρακοστὴν» ὀδεύουμε πρὸς τὴν Ἀγία καὶ Μεγάλη Ἑβδομάδα διὰ νὰ προσκυνήσουμε τὸν Σταυρὸ καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ μυστήριον τῆς ἀπολυτρώσεώς μας.

Ἰστάμενοι ἐνώπιον τῶν σωτηριωδῶν τούτων γεγονότων μὲ χαρὰ καὶ φόβο, χαρὰ γιὰ τὴν σωτηρία καὶ φόβο γιὰ τὴν ἁμαρτία, ἐπισημαίνουμε πρὸς πνευματικὴ οἰκοδομὴ ὅλων μερικὰ σημεῖα, τὰ ὅποια θεωροῦμε, ὅτι πρέπει νὰ προβάλλουμε καὶ νὰ τονίσουμε καταλλήλως.

### 1. Μάρτυρες τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως.

Ὁ Κύριός μας πρὶν ἀναληφθῇ στοὺς Οὐρανούς παρήγγειλε στοὺς Ἀποστόλους καὶ Μαθητὲς Του· «ἔσεσθε μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α' 8).

Ἐκτοτε ἡ Ἀγία Ἐκκλησία ἔθεσε στὸ κέντρο τῆς λατρείας, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, τὸν Σταυρὸ καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μαρτυρεῖ καὶ βεβαιώνει τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὁ Χριστός

«παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν» (Ρωμ. δ' 25).

Ἡ θεία Εὐχαριστία τελεῖται ὡς ἀνάμνησι τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἐντολὴ Του «τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» (Λουκ. κβ' 19) «ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ» (Α' Κορ. ια' 26) καὶ ὡς μαρτυρία τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ θανάτου καὶ τῆς Ἀναστάσεώς Του. Ἴδου καὶ ἡ ἐπίκλησις στὴν ἁγία Ἀναφορά· «Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς, καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγεννημένων, τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Τάφου, τῆς τριημέρου Ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανούς Ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν Καθέδρας, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν παρουσίας, τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν, σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα».

Τοῦτο συνεπάγεται, ὅτι ὀφείλουμε με τὴν ζωὴ μας νὰ εἴμαστε μάρτυρες τῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Μαρτυροῦμε καὶ βιώνουμε τὰ Πάθη καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, ὅταν νεκρώνουμε τὴν ἁμαρτία μέσα μας καὶ ζωοποιοῦμε τὴν ἀρετὴ.

## 2. Κρίσις τοῦ κόσμου.

Μὲ τὸ Πάθος καὶ τὸν Θάνατό Του ὁ Κύριος ἔκρινε καὶ κατεδίκασε τὴν ἁμαρτία, τὸ ψεῦδος, τὴν ἀπιστία καὶ τὴν ὑψηλόφρονα γνώμη τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τὸν λόγο Του· «νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω, καὶ γὰρ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν» (Ἰωάν. ιβ' 29-32).

Κατέκρινε ἥθη, συμπεριφορὰ, συνήθειες, λόγους, πράξεις, λογισμούς, μὲ τὴν ζωὴ Του, τὴν διδασκαλίαν Του, τὴν ἀρετὴ Του, τὴν ὑπομονὴ Του, τὴν ἀγάπην Του, τὴν ἀνεκτικότητα Του, τὴν μακροθυμίαν Του, τὴν συγγνώμην πρὸς τοὺς σταυρωτές Του, τὴν θυσίαν Του γιὰ ὅλους.

## 3. Τὸ ἐκούσιον τοῦ θείου Πάθους.

Τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου καὶ ὁ Θάνατός Του ὑπῆρξεν ἐκούσιος. Ὁ Κύριος μὲ τὴν θέλησίν Του παρεδόθη στοὺς ἐχθρούς Του. Εἶπε· «Διὰ τοῦτο ὁ πατὴρ με ἀγαπᾷ ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν, οὐδεὶς αἶρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτήν ἀπ' ἐμαυτοῦ· καὶ ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· ταύτην τὴν ἐντολήν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου» (Ἰωάν. ι' 17-18).

Τὸ ἐκούσιον τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου δηλοῦται καὶ ἀπὸ τὴν συζήτησι τοῦ Κυρίου μὲ τὸν Πέτρο στὴν Καισάρεια τοῦ Φιλίππου. «Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύνειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι,

καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων· Ἰλεῶς σοι, Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ· Ὑπάγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων» (Ματθ. ιστ' 21-23).

Μαρτυρεῖται δὲ ἀπὸ τὸν Προφήτη Ἡσαΐα·

«Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ Θεοῦ καὶ ἐν κακώσει. Αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν· παιδεῖα εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτόν· τῷ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. Πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν, ἄνθρωπος τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη. καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. Καὶ αὐτὸς διὰ τὸ κεκακῶσθαι οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἄμνός ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. Ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἦρθη· τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται; Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον. Καὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ὅτι ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Καὶ Κύριος βούλεται καθαρίσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς πληγῆς. Ἐὰν δῶτε περὶ ἁμαρτίας, ἡ ψυχὴ ὑμῶν ὀψεται σπέρμα μακρόβιον· καὶ βούλεται Κύριος ἀφελεῖν· ἀπὸ τοῦ πόνου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, δεῖξαι αὐτῷ φῶς καὶ πλάσαι τῇ συνέσει, δικαιῶσαι δίκαιον εὖ δουλεύοντα πολλοῖς, καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν αὐτὸς ἀνοίσει. Διὰ τοῦτο αὐτὸς κληρονομήσει πολλοὺς καὶ τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖ σκυλα, ἀνθ' ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη· καὶ αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκε καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθη (Ἡσ. νγ' 4-12).

#### 4. Πάθος σωτήριο καὶ λυτρωτικό.

Τό Πάθος τοῦ Κυρίου ἀπέβη λυτρωτικό γιὰ μᾶς.

Κατηγορηματικὸς εἶναι ὁ ἀπόστολος Πέτρος γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ τονίζει· «ὅς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν ... ὅς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὐ τῷ μῶλωπι αὐτοῦ ἰάθητε» (Α' Πέτρ. β' 22-24).

#### 5. Τὸ μεγαλεῖον τοῦ θείου Πάθους.

Οἱ ἄνθρωποι κατεδίκασαν τὸν Χριστό καὶ Τὸν ἐτιμώρησαν ἄδικα. Μεγαλειώδης ὅμως ἦταν ἡ καταδίκη τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ φρονήματος τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Χριστό δίκαια.

Ἡ μεγαλύτερη ἀνθρώπινη ἀθλιότητα, ἡ ὁποία ἐφανερώθη στὸ Πάθος τοῦ Κυρίου, συνδυάζεται μὲ τὴν ἔκτακτη μεγαλειώδη καταδίκη τοῦ κοσμικοῦ φρονήματος ἀπὸ

τὸν Χριστό, ὥστε ἡ ἀνθρώπινη ἀθλιότητα καὶ τὸ θεῖο μεγαλεῖο νὰ ἀποτελοῦν συνδυασμὸ πρωτότυπο. Τὸ θεῖο μεγαλεῖο γίνεται μεγαλειωδέστερο μὲ τὴν παρουσία τῆς ἀνθρώπινης ἀθλιότητος καὶ ἡ ἀνθρώπινη ἀθλιότητα φανεροῦται ἀθλιώτερη μὲ τὴν παρουσία τοῦ θεοῦ μεγαλείου.

Ὁ Κύριός μας ἐδίκασε καὶ κατεδίκασε μὲ τὸν τρόπο Του ὅλους·

α. Τὸν προδότη Ἰούδα, μὲ τὴν εὐγένειά Του.

β. Τὸν ἀρνητὴ Πέτρο, μὲ τὸ βλέμμα Του.

γ. Τοὺς δικαστές, Καϊάφα, Πιλάτο καὶ Ἡρώδη, μὲ λίγες λέξεις, καὶ κυρίως μὲ τὴν σιωπὴ Του.

δ. Τοὺς Ἰουδαίους, μὲ τὴν αὐτοκαταδίκη τους.

ε. Ὅλον τὸν ἀρνούμενον τὸν Θεὸ κόσμον καὶ τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου καὶ τὸν Ἄδην, μὲ τὸν θάνατό Του.

Ἐν συνεχείᾳ ἐκθέτουμε ὠρισμένες ὁδηγίες, οἱ ὁποῖες θὰ συμβάλλουν στὴν βίωσι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τῶν σωτηριωδῶν γεγονότων τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Ἑβδομάδος.

#### Α΄. ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. Ὁ Ἑσωτερικὸς Διάκοσμος τῶν ἱερῶν Ναῶν πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὅλο πνεῦμα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, δηλαδὴ κατανυκτικὸς καὶ πένθιμος.

2. Τὰ καλύμματα τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων μέχρι τὸ πέρας τῶν Μεγάλων Ὡρῶν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς πένθιμα.

3. Ὁ φωτισμὸς τῶν Ἱερῶν Ναῶν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἑσπερινῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, δεόν νὰ εἶναι ὀλιγοστός. Ἄπλετες φωτοχυσίες δὲν ταιριάζουν μὲ τὸν κατανυκτικὸ χαρακτήρα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Τὸ ὀλιγοστό καὶ μελιχρὸ φῶς, μαζί μὲ τὸ τρεμάμενο φῶς τῶν κανδηλιῶν καὶ τῶν κεριῶν εἶναι ὅ,τι πρέπει.

4. Τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Μέλη τῶν ἡμερῶν αὐτῶν πρέπει νὰ ἀποδίδονται ἀπὸ τοὺς κ. κ. ἱεροψάλτες μὲ προσοχή, σύμφωνα μὲ τὰ μουσικὰ βιβλία καὶ χωρὶς ἔντονους λαρυγγισμούς καὶ ἐπιδείξεις. Πρόκειται γιὰ μέλη ἀθάνατα ποὺ πρέπει νὰ ψάλλονται κατὰ τὸ ἥθος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Συστήσατε στοὺς Ἱεροψάλτες, νὰ μελετήσουν τὰ μέλη αὐτά, ὥστε νὰ ἀποφεύγουν ἀπαράδεκτους αὐτοσχεδιασμούς. Τὰ μέλη ψάλλονται οὔτε πολὺ ἀργά, οὔτε πολὺ γρήγορα. Ἡ μεσότης εἶναι εὐπρόσδεκτος. Μερικὰ μέλη π.χ. τὸ «Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται...», τὸ «Τὸν Νυμφῶνά Σου βλέπω...» κλπ. εἶναι πολὺ γνωστὰ στό ἐκκλησίασμα, καὶ τὰ

συμπάλλει μέ τούς χορούς. Συστήσατε στούς ιεροψάλτες νά διευκολύνουν τόν λαό στήν συμπαλμωδία καί νά ἀποφεύγουν μουσικές γραμμές ἄγνωστες στούς πιστούς πού συμπάλλουν. Ἡ συμπαλμωδία δημιουργεῖ κατάνυξι καί ἐμπειρία συμμετοχῆς στήν προσευχή καί τήν λατρεία. Βοηθήσατε τόν λαό μας νά συμμετέχει σ' αὐτή καί μήν τόν ἀγνοεῖτε. Δικαιοῦται μιὰ καλή μεταχείρισι.

5. Δέν νομίζω ὅτι χρειάζεται νά τονίσω, πῶς δέν δικαιολογεῖται καμμία βιασύνη στίς Ἱερές Ἀκολουθίες τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα. Κανένα τροπάριο δέν πρέπει νά παραλείψετε χάριν δῆθεν συντομίας. Μερικά ἀπό αὐτά ψάλλονται δῖς. Αὐτό νά τηρηθεῖ. Ὁ κόσμος κρατεῖ βιβλία στά χέρια του καί παρακολουθεῖ τά ψαλλόμενα μέλη. Ἄν παραλείψετε κάτι θά γίνετε ἀντιληπτοί, θά σκανδαλίσετε καί θά ἐπικριθεῖτε. Ἄλλωστε δέν θά κερδίσετε τίποτε. Μία φορά τόν χρόνο ἀκούονται αὐτά. Εἶναι ἁμαρτία κάθε παράλειψις, γιατί δείχνει ἑλλειψι εὐλάβειας. Καί ἀκόμη διάθεσι περιφρονήσεως πρὸς τήν προσευχή. Γιατί κάθε ἱερή Ἀκολουθία εἶναι μία προσευχή. Καί ἡ προσευχή γίνεται μέ φόβο Θεοῦ.

Κανονικά κάθε ἱερή Ἀκολουθία Νυμφίου διαρκεῖ 2 ὥρες. Ἡ Ἀκολουθία τῶν Ἀχράντων Παθῶν 4 ὥρες. Συμβουλευθεῖτε τό ἰσχύον Ὁρολόγιο Πρόγραμμα τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως μας. Γιά τήν τήρησι ἐπακριβῶς τοῦ ὠραρίου ἐνάρξεως καί λήξεως τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τήν εὐθύνη φέρουν οἱ Προϊστάμενοι τῶν Ἱερῶν Ναῶν, μέ τούς ὁποίους ὀφείλουν νά συνεννοοῦνται οἱ ιεροψάλτες.

Διευκολύνει τήν τέλεσι τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν νά ὑπάρχει τακτικὸς Ἀναγνώστης, μὲ σωστή ἄρθρωσι λόγου καί ἀνάγνωσι. Ὑπάρχουν στίς ἐνορίες μας Χριστιανοί, πού ἔχουν προϋποθέσεις γι' αὐτή τήν διακονία. Βοηθήσατέ τους νά καταρτισθοῦν καί ἐνθαρρύνάτε τους νά ἀναλάβουν τήν ὑπεύθυνη αὐτὴ διακονία.

6. Τά ἀναγνώσματα κατὰ τίς ἱερές Ἀκολουθίες εἶναι πολλὰ καί πρέπει νά διαβάζονται μέ τρόπο πού νά διευκολύνει τήν κατανόησί τους. Τά ἱερά Εὐαγγέλια, οἱ προφητεῖες, οἱ ψαλμοί, ὅλα διαβάζονται. Τόσο οἱ ἱερεῖς ὅσο καί οἱ ιεροψάλτες, ἐπιβάλλεται νά προσέξουν πολὺ στήν καλή καί κατ' ἐννοια ἀπόδοσι τῶν ἱερῶν κειμένων. Ὅπου ὁ ψάλτης δέν ἔχει τήν δυνατότητα γιά μιὰ σωστή ἀνάγνωσι, ἄς ἀφήσει τό ἔργο αὐτό σέ ἄλλον πού μπορεῖ νά τό ἐπιτελέσει ὀρθά.

7. Οἱ κ. κ. Ἐκκλησιαστικοί Ἐπίτροποι καλοῦνται νά συμβουλευθοῦν τόν ἱερέα τους γιά κάθε λεπτομέρεια, πού ἔχει σχέσι μέ τήν τήρησι τῆς τάξεως μέσα στόν ἱερό Ναό. Πολλά ἐξαρτῶνται ἀπό τήν ἔγκαιρη ἐπέμβασί τους καί κυρίως ἀπό τήν ἔγκαιρη πρόβλεψι. Ὁ ἱερεὺς δέν πρέπει νά βγαίνει ἀπό τό Ἅγιο Βῆμα, ντυμένος μάλιστα μέ τὰ ἱερά Ἄμφια, γιά νά διασχίζει τόν ναό, νά μεταβαίνει στό παγκάρι, νά δίδει ὁδηγίες ἢ νά διορθώνει ἀταξίες. Αὐτό ἀπαγορεύεται ἀπολύτως. Τό καθῆκον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτρόπων εἶναι νά ἐπιβλέπουν τά παιδιά, νά κατευθύνουν τόν κόσμο μέ εὐγένεια πρὸς τίς θέσεις τους, νά προλαμβάνουν κάθε

ἀταξία καί νά ἐπιλαμβάνονται τῆς ἀντιμετωπίσεως κάθε ζητήματος, πού δημιουργεῖται ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ κατὰ τὴν διάρκεια, πού τελοῦνται οἱ Ἱερὲς Ἀκολουθίες. Μὲ καλὸ τρόπο, χωρὶς φωνές καὶ μαλώματα, χωρὶς θυμούς νά προσφέρουν τίς καλές ὑπηρεσίες τους στὴν εὐταξία τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ.

8. Ἡ ἐξασφάλιςις περισσοτέρων καθισμάτων γιὰ τίς ἡμέρες αὐτές εἶναι εὐλόγος. Ἡ ὀρθοστασία εἶναι γιὰ τοὺς ἡλικιωμένους σκληρὴ δοκιμασία. Παρακαλεῖσθε ἐπίσης νά μὴ διευκολύνετε τίς γυναῖκες νά καταλαμβάνουν τίς θέσεις τῶν ἀνδρῶν, διότι δημιουργοῦνται προβλήματα. Καλὸ εἶναι οἱ γυναῖκες νά περιορίζονται στό δικό τους κλίτος.

9. Ὅ,τι θέλετε νά πεῖτε στοὺς ἱεροψάλτες, τοὺς ἐπιτρόπους καὶ τοὺς νεωκόρους φροντίσατε νά τό πεῖτε πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Κάνετε ἐγκαίρως τίς συνεννοήσεις σας, ὥστε νά ἀποφεύγονται ἄσκοπες κινήσεις, φωνασκίες καὶ παρατηρήσεις κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἀκολουθίας.

10. Γιὰ τὴν διευκόλυνσι τῶν πιστῶν ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις ἐκδίδει Πρόγραμμα τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Τοῦτο δέον νά διανέμεται ἀπὸ τὸ παγκάρι τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων καὶ ἑξῆς. Αὐτονόητο βέβαια εἶναι, ὅτι πρέπει νά τηρεῖται μὲ ἀκρίβεια ἡ ἀναγραφομένη ὥρα ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν.

## Β΄. ΕΙΔΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

### 1. Ἀκολουθίες Νυμφίου.

α. Στό «Ἐπακοῦσαι σου Κύριος...» πού ἀπαγγέλλεται ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη ἀργά καὶ ἐμμελῶς -δηλαδὴ ὅπως ὁ Ἀπόστολος- ὁ ἱερεὺς (Ἀρχιμανδρίτης καὶ Πρεσβύτερος) μὲ μῶβ ἢ μαῦρο ἐπιτραχήλιον καὶ φαλόνιον θυμιᾷ μὲ τό «κατζίον» τὴν Ἀγία Τράπεζα, τίς εἰκόνες τοῦ Τέμπλου καὶ τὸν λαό. Προπορεύονται αὐτοῦ δύο παιδιὰ μὲ λαμπάδες, πού πρέπει νά γνωρίζουν καλὰ τὴν διαδρομὴ πού θὰ ἀκολουθήσουν μέσα στό Ναό, ὥστε νά μὴ δημιουργεῖται σύγχυσις. Ὁ ἱερεὺς πρέπει νά τὰ διδάξει πῶς καὶ ποῦ θὰ σταθοῦν.

Τό θυμιάτισμα μὲ τό «κατζίον» θέλει τέχνη. Γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχετε, πρέπει νὰ ἐξασκηθεῖτε. Ὁ ἱερεὺς κινεῖ ρυθμικά καὶ ἤρεμα τό «κατζίον» ποιῶν τό σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ὥστε νὰ ἀκούεται ὁ ἦχος τῶν κωδωνίσκων χωρὶς νὰ ἐνοχλεῖ.

β. Τό ἐσπέρας τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων γίνεται ἡ λιτάνευσις τῆς ἱερᾶς εἰκόνης τοῦ Νυμφίου, ὡς ἑξῆς· Στὴν εἰκόνα τοποθετοῦνται ἐγκαίρως πρὸ τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας 3 κεριά. Αὐτὰ ἀνάβονται πρὸ τῆς λιτανείας. Μόλις ὁ ψάλτης ἀρχίσει νά ψάλει τό «Ἰδού, ὁ Νυμφίος ἔρχεται...» ὁ ἱερεὺς, μετὰ φαλόνιου, ἀφοῦ προηγουμένως θυμιάσει τὴν ἱερὰ Εἰκόνα εὕρισκομένη ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης, τὴν παίρνει στὰ χέρια του, τὴν ἐπιδεικνύει πρὸς τὸν λαό, καὶ προπορευομένων λαμπαδούχων, ἑξαπτερύγων καὶ τοῦ θυμιατοῦ, ἀρχίζει νὰ τὴν λιτανεύει κινούμενος

ἀπό τό κέντρο τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς, πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ γύρω ἀπὸ αὐτή, κατευθύνεται πρὸς τὴν βορεινὴ θύρα καὶ ἐξερχόμενος διασχίζει λιτανευτικά καὶ ἀργὰ ὅλο τὸν ἱερό Ναό τὸ δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ κλίτος. Πρὸς διευκόλυνσι τῆς πορείας τῆς λιτανείας πρέπει νὰ διδάξετε εἴτε τὰ παιδιά εἴτε ἕναν Ἐκκλησιαστικὸν Ἐπίτροπο, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ προπορεύεται. Ἄν στὸν ἱερό Ναὸ ὑπηρετοῦν περισσότεροι ἐφημέριοι καὶ εἶναι παρόντες στὴν Ἀκολουθία, αὐτοὶ ἀκολουθοῦν τὴν λιτανεία φοροῦντες τὰ ἄμφια, ἀσκεπεῖς, κρατοῦντες ἀναμμένο κερί. Ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν εἰκόνα περιέρχεται τὸν Ναὸ καὶ φθάνοντας στὸν Σολέα τὴν ἀποθέτει ἐπὶ τοῦ δισκελίου πού ἔχει ἐν τῷ μεταξύ τοποθετηθεῖ ἐκεῖ. Τὴν προσκυνεῖ, ἀφοῦ κάνει 3 μετάνοιες, καὶ ἀποχωρεῖ στοῦ Ἁγιο Βῆμα.

Τὸ προσκύνημα τῆς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς θὰ γίνῃ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς Ἀκολουθίας. Ἐντεταλμένοι ἄνδρες θὰ πρέπει νὰ φυλάσσουν τίς εἰσόδους τοῦ Σολέα ἐμποδίζοντας τοὺς πιστοὺς νὰ δημιουργήσουν ἀταξία καὶ ἀκαταστασία. Μετὰ τὴν Ἀκολουθία, τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, τὸ προσκυνητὰρι μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ στὴν οἰκεία θέσι στὴν εἴσοδο τοῦ κυρίως Ναοῦ, ὥστε νὰ προσκυνοῦν οἱ πιστοὶ χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦν. Στούς ἱερούς Ναοὺς πού θὰ χοροστατήσουμε σὲ Ἀκολουθία Νυμφίου, τὸ προσκυνητὰρι μὲ τὴν εἰκόνα πρέπει νὰ εὑρίσκεται στὸν Σολέα γιὰ νὰ προσκυνήσουμε στοῦ «Αἰνεῖτε...»

γ. Τὸ ἱερό Εὐαγγέλιον τῶν Ἀκολουθιῶν τῶν Ὁρθρῶν διαβάζεται ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη εὐκρινῶς καὶ μέ ἕννοια. Ἀπαγορεύουμε τὴν ψαλτὴ ἀπόδοσι τοῦ Εὐαγγελίου, διαρκούσης τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Μόνον τὸ 12ο Εὐαγγέλιον τῆς Μεγάλης Πέμπτης ψάλλεται, καθὼς καὶ τὸ τέλος τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Ἀποκαθηλώσεως, γιὰ νὰ δοθεῖ ἀρκετὸς χρόνος στὴν Ἀποκαθήλωσι. Ψάλλεται ἐπίσης τὸ Εὐαγγέλιον τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκων μὲ κατάνυξι τὸ ἱερό Εὐαγγέλιον φέρει ἐπιτραχήλιον καὶ φαιλόνιον. Ὃπου ὑπηρετεῖ διάκονος, αὐτὸς κατὰ μὲν τίς Ἀκολουθίας τοῦ Νυμφίου ἴσταται δεξιὰ τοῦ ἱερέως ἀπαγγέλλοντος τὸ ἱερό Εὐαγγέλιον, κατὰ δὲ τίς Προηγιασμένες ἀπαγγέλλει αὐτὸς τὸ ἱερό Εὐαγγέλιον ἀπὸ τὸν Ἀμβωνα.

δ. Στὴν Θ' ὥδῃ τοῦ Κανόνος ὁ ἱερεὺς ἢ ὁ διάκονος, ὅπου ὑπάρχει, θυμιάζει κανονικὰ μὲ τὸ σύνηθες θυμιατό.

ε. Στὸ «Αἰνεῖτε...» τῶν Αἵνων, ὅπου χοροστατεῖ Ἀρχιερεὺς, κατέρχεται ἀπὸ τὸν Θρόνον καὶ προσκυνεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου εὐρισκομένην στὸν Σολέα. Πρὸς τοῦτο ἐγκαίρως, καὶ ἐνῶ ψάλλεται τὸ «Πᾶσα πνοή...», ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ Ἁγιο Βῆμα ὁ Ἀρχιδιάκονος μὲ τρικέρι καὶ ὁ β' διάκονος μὲ δικέρι καὶ ἴστανται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου. Τὸ αὐτὸ πράττουν καὶ ὅλοι οἱ ἐφημέριοι ποιήσαντες σχῆμα. Μόλις ὁ δεξιὸς ψάλτης τελειώσῃ τὸ «Πᾶσα πνοή ...» ἀρχίζει ὁ ἀριστερὸς τὸ «Αἰνεῖτε...» σὲ ἀργὸ μέλος Ἰακώβου τοῦ Πρωτοψάλτου. Τότε ὁ Ἀρχιερεὺς κατέρχεται ἀργὰ ἀπὸ τὸν θρόνον καὶ προπορευομένων τῶν διακόνων

κατευθύνεται πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου καὶ προσκυνεῖ αὐτὴν κάνοντας τρεῖς μετάνοιες. Τελειώνων τὴν προσκύνησι, λαμβάνει τὸ τρικέρι καὶ ἀρχίζει νὰ εὐλογεῖ τὸν λαόν, τοῦ δεξιοῦ ψάλτου ψάλλοντος ἡπίως τὸ «Εἰς πολλὰ ἔτη». Καὶ ἐπιστρέφει στὸν θρόνον σχεδὸν ταυτοχρόνως μὲ τὸ τέλος τοῦ «Αἰνεῖτε...». Τότε οἱ ἱερεῖς ποιήσαντες σχῆμα, μεταβαίνουν πρὸ τῆς Εἰκόνης, κάνουν 3 μετάνοιες, προσκυνοῦν ἀνά δύο αὐτῶν, κάνουν ἄλλες 3 μετάνοιες καὶ ἐρχόμενοι πρὸ τοῦ θρόνου ποιοῦν σχῆμα καὶ ἀπέρχονται στὸ Ἅγιον Βῆμα.

ς. Τὰ τροπάρια τῶν Αἰνῶν, τέσσερα τὸν ἀριθμό, ψάλλονται, ὡς ὀρίζει τὸ Τυπικὸ ὅλα χωρὶς περικοπές. Ὅπου πρέπει νὰ λεχθοῦν δύο φορές, νὰ λεχθοῦν.

ζ. Τὸ κήρυγμα γίνεται συνήθως μετὰ τὰ «Πληρωτικά» καὶ πρὸ τῶν Ἀποστίχων. Εὐνόητον, ὅτι τὸ κήρυγμα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν δεόν νὰ εἶναι ὀλιγόλεπτο, σὲ τόνον ἥπιο, χωρὶς ρητορισμούς καὶ ἔντονες φωνές, ἐποικοδομητικόν, ἐπίκαιρον καὶ κατανυκτικόν. Χρειάζεται ἔμπνευσι, βίωμα, θεολογία, προσευχὴ καὶ προετοιμασία

## 2. Προηγιασμένες.

Τὸ πρωῒ τῆς Μ. Δευτέρας, Μ. Τρίτης καὶ Μ. Τετάρτης τελοῦνται Προηγιασμένες. Κατ' αὐτές καλὸ εἶναι νὰ κοινωνήσουν μικρὰ παιδιά καὶ ἀσθενεῖς. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ σχετικὴ ἐνημέρωσι τῶν πιστῶν ἐγκαίρως.

## 3. Μεγάλη Τετάρτη.

α. Τὸ Ἅγιο Εὐχέλαιο τελεῖται κανονικὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς Μεγάλης Τετάρτης τὴν ὠρισμένη ὥρα, ἀπὸ ἓνα ἢ περισσότερους ἱερεῖς ἂν ὑπάρχουν. Καλόν εἶναι νὰ μὴ παραλείπονται οἱ εὐχές, πού διαβάζονται μεταξύ τῶν Εὐαγγελίων.

β. Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Νυμφίου τὸ βράδυ τῆς Μ. Τετάρτης θὰ γίνῃ κανονικὰ. Στὸ «Ὅτε οἱ ἐνδοξοὶ Μαθηταί...» λιτανεύεται ἡ εἰκόνα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀπαράλλακτα, ὅπως ἡ εἰκόνα τοῦ Νυμφίου τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων ἐσπέρας.

## 4. Μεγάλη Πέμπτη.

α. Τὸ πρωῒ τῆς Μ. Πέμπτης τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μὲ ἄμφια λαμπρά, ὅχι πένθιμα. Κατὰ προτίμησιν δέ κόκκινα. Τελοῦνται δύο θεῖες Λειτουργίες, κατὰ τὸ καθορισμένο πρόγραμμα.

Τὴν ἡμέρα αὐτὴ, καθὼς καὶ τὸ Μεγάλον Σάββατο πρωῒ, παρατηρεῖται μεγάλη ἀταξία. Ἔρχονται νὰ κοινωνήσουν ἄνθρωποι χωρὶς ἐπίγνωσι, χωρὶς προετοιμασία, χωρὶς εὐλάβεια. Κοινωνοῦν καὶ φεύγουν. Εἶναι λυπηρό. Πότε ἄραγε θὰ διδαχθεῖ σωστά ὁ λαός μας γιὰ νὰ βρεῖ τὴν οὐσίαν τῆς εὐσέβειας καὶ ὄχι τοὺς τύπους; Κάποτε ὡστόσο θὰ ἔπρεπε νὰ ἐντείνουμε καὶ ἐμεῖς τὴν προσοχὴν μας, ὥστε νὰ κατηγήσουμε σωστά τὸν λαόν μας νὰ βρεῖ αὐτὴ τὴν οὐσίαν. Ἄν τὸ εἶχαμε κάνει πρὸ

πολλοῦ, τό κακό θά εἶχε μετριασθεῖ. Μήπως λοιπόν πρέπει νά ἀρχίσουμε ἔστω καί τώρα;

β. Ἡ Θεία Λειτουργία τελεῖται συνημμένα μέ τόν Ἑσπερινό. Ἡ εἴσοδος γίνεται μέ τό ἱερό Εὐαγγέλιο.

γ. Τό ἐκτενές Εὐαγγέλιο διαβάζεται.

δ. Ὅσοι τῶν ἱερέων θά ἐτοιμάσουν Ἅγιο Ἄρτο γιά νά κρατηθεῖ στό Ἀρτοφόριο πρέπει νά προσέξουν, ὥστε νά ὁλοκληρωθεῖ τό ἔργο τους μέ εὐλάβεια.

ε. Στήν Ἀκολουθία τῶν Ἀχράντων Παθῶν τά Ἀντίφωνα ψάλλονται σέ γοργό ρυθμό, εἰρμολογικό. Τά Εὐαγγέλια διαβάζονται ὅλα ἀπό τήν Ὠραία Πύλη, πλήν τοῦ τελευταίου πού ψάλλεται. Μετά ἀπό κάθε Εὐαγγέλιο ὁ ψάλτης λέγει· «Δόξα τῇ μακροθυμίᾳ Σου Κύριε, δόξα σοι». Μόνο μετά τό 12ο λέγει· «Δόξα Σοι Κύριε, δόξα Σοι».

ς. Ἡ ἔξοδος τοῦ Ἑσταυρωμένου γίνεται ὡς ἐξῆς·

Μετά τό Ε΄ Εὐαγγέλιο ὁ ἱερεύς μέ ἐπιτραχήλι καί φαιλόνιο ἀνάβει 3 κεριά ἐπάνω στό Σταυρό, πού ἔχει μετακινηθεῖ προηγουμένως ἀπό τή μόνιμη θέση του, ἔχει ξεσκονισθεῖ καλὰ καί ἔχει τοποθετηθεῖ ὀρθίος στόν τοῖχο. Ὁ ἱερεὺς λαμβάνει ὕστερα τόν Σταυρό καί τόν τοποθετεῖ ἔμπροσθεν τῆς Ἀγίας Τραπέζης μέ μέτωπο πρὸς τόν λαό. Καθὼς οἱ ἱεροψάλτες ψάλλουν τά τροπάρια τοῦ οἰκείου Ἀντιφώνου, ὁ ἱερεύς θυμῷ τόν Σταυρό, πού στηρίζεται στήν Ἀγία Τράπεζα ἢ ὑποβαστάζεται ἀπό κάποιο πρόσωπο. Μετά τό θυμίαμα κάνει 3 μετάνοιες καί προσκυνεῖ τόν Ἑσταυρωμένο. Ὅταν οἱ ψάλτες τελειώσουν καί τό τελευταῖο τροπάριο τοῦ ἀντιφώνου καί ἐπικρατεῖ ἀπόλυτη σιγή, ὁ ἱερεύς ἀφήνει ὀλίγα δευτερόλεπτα σιωπῆς νά περάσουν καί ἀρχίζει σιγά-σιγά νά ἀπαγγέλλει τόν α΄ στίχον τοῦ τροπαρίου «Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ...» τρεῖς φορές κρατώντας χρονική ἀπόστασι τῆς μιᾶς πρὸς τήν ἄλλη. Καλὸ εἶναι νά συγχρονισθεῖ τὴν ὥρα αὐτὴ καί ὁ κωδωνοκρούστης, ὥστε νά κτυπᾷ τὴν καμπάνα πένθιμα στὴ διάρκεια τῶν διακοπῶν τῆς φωνῆς τοῦ Ἱερέως. Λέγοντας ὁ Ἱερεύς γιὰ τρίτη φορά τό «Σήμερον κρεμᾶται ...» σηκώνει τόν Σταυρό, στρέφεται πρὸς τόν λαό καί τόν ἐπιδεικνύει καί ἀρχίζει τὴν λιτάνευσί του, πηγαίνοντας δεξιὰ καί γύρω-γύρω ἀπὸ τὴν Ἀγία Τράπεζα πρὸς τὴν βορεινὴ θύρα τοῦ Ἀγίου Βήματος. Ἀπαγγέλλει ἀργά-ἀργά καί μέ διακοπές, ὑπολογίζοντας νά ὁλοκληρώσει τὴν ἀπαγγελίαν, ὅταν θά ἔχει διασχίσει ὅλο τόν Ναό καί θά ἔχει φθάσει στόν Σολέα. Προηγούνται τοῦ ἱερέως λαμπαδοῦχοι, τὰ ἐξαπτέρυγα καί τό θυμιατό. Φθάνοντας στόν Σολέα, τοποθετεῖ τόν Σταυρό στήν ἐτοιμασμένη θέσι καί καθὼς οἱ ψάλτες ἐπαναλαμβάνουν ψαλτὰ τό «Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ...» καί φθάσουν στό «Προσκυνοῦμέν Σου τὰ Πάθη Χριστέ» τότε ὁ Ἱερεύς κάνει σεμνοπρεπῶς 3 μετάνοιες καί προσκυνεῖ τόν Ἑσταυρωμένο καί ἀποχωρεῖ μέσα στό Ἅγιον Βῆμα.

ζ. Τό προσκύνημα τοῦ Ἑσταυρωμένου πρέπει νά γίνει μετά τό τέλος τῆς Ἀκολουθίας. Πρὸς τοῦτο θά ἐπαναληφθεῖ καί ἐδῶ ὅ,τι ἐλέχθη γιά τό προσκύνημα τῆς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου. Δηλαδή ἐντεταλμένοι ἄνδρες θά κρατοῦν τίς θύρες τοῦ Σολέα καί δέν θά ἐπιτρέπουν τήν εἴσοδο σ' αὐτόν γιά προσκύνημα. Ἐτσι θά ὑπάρξει τάξις καί ἡσυχία.

η. Τό στόλισμα τοῦ Ἐπιταφίου δέον νά γίνει ἀπό εὐσεβεῖς κυρίες καί δεσποινίδες. Σέ μερικές ἐνορίες αὐτό γίνεται δι' ὅλης τῆς νυκτός τῆς Μεγάλης Πέμπτης πρὸς Μεγάλη Παρασκευή.

## 5. Μεγάλη Παρασκευή.

α. Ἡ Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων καὶ Βασιλικῶν Ὁρῶν ἀρχίζει στίς 8.00 π. μ. Κάθε ὥρα διαρκεῖ 0.30'. Τέλος Μ. Ὁρῶν· 10.00 π. μ. Ταυτόχρονα ἔναρξις Ἑσπερινοῦ Ἀποκαθλώσεως. Τέλος 12 μ. Κατά τόν Μέγα Ἑσπερινό ἡ Ἀγία Τράπεζα καί οἱ ἱερεῖς φοροῦν ἄμφια λαμπρά, ὅχι πένθιμα. Ἡ Ἐκκλησία δέν πενθεῖ πλέον. Ὁ Κύριος, μετά τό «Τετέλεστα», εἶναι πλέον Νικητής. Εἶναι ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης.

β. Τήν Μεγάλη Παρασκευή εἴθισται ἡ ὁμιλία κατὰ τήν Ἀποκαθήλωσι νά ἐκφωνεῖται εὐθύς μετά τὰ ἀναγνώσματα τοῦ Ἑσπερινοῦ καί πρὸ τοῦ Ἀποστόλου. Πρόκειται γιά ὁμιλία, ἡ ὁποία ἐνέχει μέν ἀρκετό συναισθηματικό στοιχεῖο, ὅμως προσφέρει καί στερεά τροφή στοὺς ἀκούοντες. Τό κήρυγμα λοιπόν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἀπαιτεῖ λυρισμό, συγκεκριμένες θέσεις, καί μικρὴ διάρκεια. Φροντίσατε ὅσοι προτίθεσθε νά ὁμιλήσετε, νά προετοιμασθεῖτε καλά.

γ. Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου τελεῖται στοὺς Ναοὺς μέ τὰ φῶτα ὅλα ἀναμμένα καί ἄμφια λαμπρά. Ὁ ἱερεὺς καί ὁ διάκονος ἐνδύονται στόν Κανόνα ἅπασα τήν ἱερατικὴ στολή. Στὴν ἀρχὴ κάθε στάσεως, ὁ Ἀρχιερεὺς ἢ ὁ ἱερεὺς θυμιᾷ τόν Ἐπιτάφιο καί τόν λαό, ἐπὶ δέ τό «Ἐρραναν τόν Τάφον» ραντίζει τόν Ἐπιτάφιο καί ὅλο τόν λαό περιερχόμενος τόν ἱερό Ναό.

δ. Μετά τήν περιφορά τοῦ Ἐπιταφίου καί τήν ἐναπόθεσι τοῦ Σώματος ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης, τοποθετεῖται στό Κουβούκλιο τό ἱερό Εὐαγγέλιο, ὥστε αὐτό νά προσκυνεῖ ὁ λαός πού συνεχίζει νὰ προσέρχεται γιά προσκύνησι τοῦ Ἐπιταφίου. στ. Ὁ δίσκος περιάγεται μετά τό δοξαστικό τῶν ἀποστίχων «Σέ Τόν ἀναβαλλόμενον τὸ φῶς ὡς ἱμάτιον...». Ὁ ἱερεὺς πρὸ τοῦ «νῦν ἀπολύης...» κάνει σχετικὴ ἀνακοίνωσι, ὥστε οἱ συνεργάτες του κατὰ τήν ἀπαγγελία τοῦ Τρισαγίου καί τήν ψαλμωδία τῶν Ἀπολυτικίων νά ὁλοκληρώσουν τό ἔργο τους.

## 6. Μέγα Σάββατο.

α. Κατ' αὐτό τελοῦνται δύο θεῖες Λειτουργίες πρὸς ἐξυπηρέτησι τῶν πιστῶν, ὅπως καί τήν Μεγάλη Πέμπτη κατὰ τὸ ἰσχύον Πρόγραμμα.

β. Κατά τό « Ἀνάστα ὁ Θεός» κρούονται χαρμόσυνα οἱ κώδωνες.

## 7. ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ.

α. Κροῦσις κωδώνων στίς 11 μ.μ. Ἐναρξίς Ἀκολουθίας Μεσονυκτικοῦ μέ τά φωτα σβησμένα. Στίς 11.30' μ. μ. ἀρχίζουν οἱ ψάλτες νά ψάλλουν μέσα στό Ἱερό τό « Ἰδού σκοτία καί πρωῒ...». Στίς 11.40 μ.μ. ὁ Ἱερεύς ψάλλει τό «Δεῦτε λάβετε φῶς...» πού ἐπαναλαμβάνουν καί οἱ χοροί τῶν ψαλτῶν. Ὁ ἱερεύς ἀπό τῆς Ὡραίας Πύλης προσφέρει τήν λαμπάδα του στούς πιστούς γιά νά ανάψουν τίς δικές τους. Τό Ἅγιο Φῶς ὁ ἱερεύς τό λαμβάνει ἀπό τήν ἀκοίμητη κανδήλα πού καίει πίσω ἀπό τήν Ἀγία Τράπεζα. Στά 20 λεπτά πού μεσολαβοῦν μέχρι τῆς 12ης μεσονυκτίου, ὁ ἱερεύς ἐπὶ κεφαλῆς πομπῆς κατευθύνεται πρὸς τήν ἐξέδρα, πού εἶναι στημένη στό προαύλιο τοῦ Ναοῦ. Προπορεύονται λαμπαδοῦχοι, ἑξαπτέρυγα, τό λάβαρο τῆς Ἀναστάσεως, ἡ εἰκόνα Της κ.λπ. Ἐπὶ τῆς ἐξέδρας διαβάζεται τό Εὐαγγέλιο καί τό Ἀναστάσιμο μήνυμά μας καί στίς 12 ἀκριβῶς ὁ Ἱερεύς ἀπαγγέλλει τό «Δόξα τῇ ἀγίᾳ καί ὁμοουσίῳ...» καί ψάλλει τό «Χριστός Ἀνέστη...».

β. Ὁ δίσκος περιάγεται ἀπό τούς συνεργάτες τῆς ἐνορίας ἐγκαίρως, εὐθύς ἅμα τῇ ἐξόδῳ τῆς ἱερατικῆς πομπῆς πρὸς τήν ἐξέδρα.

γ. Ἀπό τή Μεγάλη Παρασκευή νά ὑποδείξετε στούς πιστούς νά παραμείνουν στήν ἀναστάσιμη θεία Λειτουργία.

Συνεννοηθῆτε μέ τούς ψάλτες σας γιά τήν τήρησι τοῦ κάτωθι χρονοδιαγράμματος·

12 Μεσονυκτίου· Ἀκολουθία Ἀναστάσεως

12-12.45' πρωϊνή· Ὁ Ὁρθρος. Ὁ Κανὼν ἀρχίζει νά ψάλλεται ἤδη ἀπό τήν ἐξέδρα καί καθὼς ἡ πομπή ἐπιστρέφει στὸν Ναό. Τούς εἰρμούς δέν ἐπαναλαμβάνουμε.

12.45 - 2.00 πρωϊνή· Ἡ Θεία Λειτουργία.

## 8. Η ΑΓΑΠΗ

Τήν Κυριακή τοῦ Πάσχα στίς 11.00 π. μ. θά τελεσθεῖ στὸν Μητροπολιτικὸ ἱερό Ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Καισαριανῆς ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Ἀγάπης. Θὰ συμμετάσχετε ὅλοι, Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι. Πρὸς τοῦτο θὰ ἀφιχθῆτε μέχρι τίς 10.30 π.μ. στὸν Μητροπολιτικὸ Ἱερό Ναὸ γιά νά ἐνδυθῆτε.

Στούς ἐνοριακοὺς Ναοὺς ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Ἀγάπης θά γίνῃ τό ἀπόγευμα τήν ὠρισμένη ὥρα.

Συνημμένως ἀποστέλλομε καὶ τὸ Μήνυμα τοῦ Πάσχα γιά νά τὸ ἀναγνώσετε στὸν οἰκεῖο τόπο.

Ἀγαπητοί μου Ἀδελφοί καί Ἀδελφές,,

Σᾶς εὐχομαι καλή δύναμι καί ὁ Κύριος νά μᾶς στηρίζει στήν πίστι, στό καθῆκον καί στήν ἀποστολή μας.

Στίς οἰκογένειές σας χαρίζω τήν ἀγάπη καί τίς εὐχές μου. Καλή Ἀνάσταση καί Χρόνια Πολλά.

Μετὰ πατρικῶν εὐχῶν καί ἀγάπης.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ Δανιήλ.